

Виходить у Львові
кожної п'ятниці.

Редакція, адміністрація і експедиція ул. академічна ч. 8.

ПРАВДА

Ціна за місячник
в Австрії

на рік злр. 4.—

$\frac{1}{2}$ року " 2.—

$\frac{1}{4}$ " " 1.—

за границю

на рік (8 руб.)

$\frac{1}{2}$ року (4 руб.)

ВІСТНИК ПОЛІТИКИ, НАУКИ І ПИСЬМЕНСТВА.

Складаймо на науковий фонд товариства імени Шевченка!

Зміна системи.

(Дальше).

В останнім числі нашого вістника виказали ми, як єднане п. Романчука з москвофілами як і Русинів-народовців, що назвали себе незалежними, чисту справу руску знов затемнило. Окрім наведених в попереднім числі політичних проявів п. Романчука, причиняли ся ще й інші події, на перший погляд ніби дрібні, до затемнення нашої справи а органи правительственні і так не дуже тямучі в нашій справі ще більше баламутили ся і не могли зрозуміти поступованя Русинів. Від трех десятків домагали ся Русини-народовці заведеня фонетичної правописи в школах і рускім урядованю. В 1890 р. вступила справа ся на певну дорогу, коли товариство ім. Шевченка внесло знов подане до властей правительствених о нарештє полагожденє сеї справи. Рішенє її всім добре відоме. Правопись заведено в школах, а також в урядів стали відписувати Русинам письмом руским і фонетичною правописю. Очевидно, що москвофіли розвели страшну агітацію проти того. Обовязком Русинів-народовців було, стояти консеквентно при своїм. Тимчасом коли правительство вволило довголітньому домаганю Русинів-народовців, деякі з них підписували протести проти заведеня фонетичної правописи, п. Романчук, перенявши видавництво „Батьківщини“ з 1893 р. від п. К. Паньківського

*) див. Правда 1896, ч. 26.

(видаваної фонетичною правописю), почав її видавати етимологією. Те саме зробили редактори „Дѣла“ з Зеркалом: видаваним К. Паньківським фонетичною правописю а відтак єго зовсім запропастили. Се ввело між руский загал баламутство, що було лише водою на млин кацапський. Коли з урядів щораз частійше почали до руских сторін писати рускою мовою, руский загал обаламучений кацапською агітацією почав звертати урядові друки рускі і домагати ся замість тих друків латинських або польських. Так н. пр. намісництво видало інструкцію для урядів метрикаральних до виготовлюваня статистичних витягів з книг метрикаральних також рускою мовою і порозсилало руским деканатам. Тимчасом рускі сьвященники почали звертати намісництву сю інструкцію і домагали ся присилки інструкції в латинськїм або польськїм язиці, додаючи від себе всякі коментарі (очевидно відносили ся до намісництва в своїх поданях по польски). Так між иншими н. пр. з Самбірського звернено 14, з Скалатського 20, з Тернопільського 4, з Бережанського 3 інструкції, а декан Комарнянський писав, що інструкція написана *chińskim językiem dla narodów mongolskich*. Отже супроти такого поступованя органи правительственні справді чувають ся і не знають, чоґо іменно Русини хотять. Якжеж можна при таких обставинах сподівати ся, щоби який небудь староста або комісар постунав зовсім відповідно, коли самі Русини ще не знають, чоґо вони хотять. Може на се скаже нам хто, що се роблять кацапи — однак ми маємо багато доказів, що й чимало народовців так само поступає „з опозиції проти правительства і Поляків“, бо сї народовці скацапіли. Досить навести таку подію, що о. Городецький запитаний, чи предплачує „Зорю“, відповів, що не предплачує „такого свиньства“! Єсть се отже сумне непошановане свого письменства, своєї мови самими Русинами. Наведемо на се окрім давнїйших доказів подаваних в „Правді“ нові докази, подані недавно в „Буковині“ в ч. 135.

Руский парох самбірський, о. Лев Щавінський, завзятий москвофіл, котрий має симпатію у Поляків, бо вміє їм під лад іти, потвердив одно сьвідощтво убожества так: „Potwierdza się z urzędu gr. kat. Sambor. 10. kwietnia 1896. Ks. Leon Szczawiński, proboszcz“. — Ks. Leon очевидно забув уже своє походжене руске.

Руска „Народна Торговля в Самборі“ заінізувала перед суд Русина поданем польським, презентованим в міско-делегованім судї пов. в Самборі 9-го мая 1896 до ч. 8605. Рубрум сего поданя таке: Narodna Torhowla na ręce p. Albiny Knihinickiej c-a ks. Janowi Leontonowiczowi pło 17 str. 72 ct. Треба-ж знати, що директоркою самбірекої філії є Русинка п. Книгиница. А хоч би ова й не була Русинка, то обовязком директорки рускої Торговлі єсть писати по руски. Але в нас і в Народній Торговлі маловажене рускої мови можливе...

Руский сьвященик в Смільній, Антін Венгрінович, завзятий москвофіл, виставив на сьміх руску мову таким поданем: „Урядъ парохіяльний въ Смольной оскаржає Григорія Шѣгура и Игнатія Дренья о Егпрессung“ (sic!). В самбірській прокуратурі державній сьміяли ся Поляки з такого знання мови у руского сьвященика.

Якже мають нас шанувати сусіди і чужинці, коли інтелігентні Русини не знають і не шанують своєї мови? А таких фактів, як отсі три, надіслані нам з Самбора, назбирав би на Русі безліч! Оттаку безхарактерність ми мусимо виказувати без пощади!

Нагадаємо дальше, як Русини відносять ся до заснованя руских шкіл. Всім ще добре в тямці агітація розведена з кацапської сторони проти рускої гімназії в Перемишлі і Коломиї. Однак на се може хто замітити, що лише кацапи агітували. А чиж маловажене тих придбань культурних з окликом „марна паралелька“ не єсть те саме, що роблять кацапи?! Та чи справді Русини-народовці так дбають про сі новоосновані школи рускі?! Про се найліпше сьвідчить слаба фреквенція в них. Аж сум збирає, коли зайдеш н. пр. до рускої дівочої школи звірцевої у Львові і в кожній майже клясі побачиш ледво конечно приписане число дітей! А тимчасом деякі Русини, що величають ся патріотами, навіть независимими, посилають свої діти до польских конвіктів або шкіл. Так н. пр. між иншими сего року оден професор тутешньої семінарії учит. послав свою дочку до конвікту п. Недзьялковскої, оден професор рускої гімназії до конвікту п. Под, другий до школи вірменської, оден катехит женьської школи послав дочку до конвікту п. d'Endle і т. д.

Як відносить ся руска інтелігенція і руска академічна молодіж до рускої катедри історії в львівскім університеті, про се ми вже свого часу писали. Єсть се доказ, що ані руска інтелігенція, ані руска молодіж академічна не уміє оцінити ані значіння і ваги рідної історії і такої катедри для нашого культурного розвитку, ані такого професора як М. Грушевскій!

Чиж супроти такого поступованя самих Русинів ми можемо сподівати ся повної і рішучої зміни системи правительственої супроти Русинів, чи можемо вимагати, щоби всі орґани правительственні ясно гляділи на відносини, добре розуміли руску справу і прикладали в своїм поступованю відповідні способи, не робили похибок, коли самим Русинам ся справа не єсть ясна, а деяким навіть просто осоружна?! Вимагаємо, щоби з боку правительства і Поляків не було баламутства, коли самі Русини каламутять і баламутять?!

(Копець буде).

Віче католицьке у Львові.

Як згадали ми в попереднім числі, відбуло ся у Львові на днях 7, 8 і 9 с. м. віче католицьке. На віче прибуло чимало учасників з усіх сторін. Число їх доходило до півтори тисячі. Між ними бачили ми також доволі значне число Русинів сьвітських і духовних.

З признанем зазначити належить, що організатори віча докладали всяких заходів, щоби віче мало дійсно характер польско-руський і в тій цілі почавши від карт вступу і відозв до програм подрібних і резолюцій все було друковане також в мові рускій. Комітет устроючий висловив також бажанє, щоби в кожній секції бодай оден реферат був виголошений в язиці рускім. Русинів теж узвгляднено при виборі президії віча і секцій.

Так заступником маршалка вічевого став п. Шараневич, а генеральними секретарями Др. Кирило Студийський і О. Волосянський; в секції науковій проф. Петро Стебельський заступником голови а секретарем п. Евген Барвіньський; в секції шкільній заступником голови о. крил. Іван Чапельський; в секції життя католицького головою крил. Чехович; в секції прасовій заступником голови о. Джульницький; в секції економічно-промисловій заступником голови п. Іван Левіньський.

Засідання загальні розпочали бесідами проф. Пілят і князь Адам Сапіга; оба висказали чувства радости, що в сьвяті тім беруть участь обі народности Русини і Поляки. „Сумніваю ся — говорив князь Сапіга — щоби на тій землі найшлась душа, якаб не раділа, що ту є члени обох обрядів — Поляки і Русини, що ту здibuємо ся, що ту можна і треба собі руку подати, бо ціль одна і дорога. Сподіюсь, що ми брата Поляки і Русини подибавши ся тутки і на інших полях подibaємо ся, чого бажаю цілому краєви“.

На загальних засіданнях три промови виголошено в рускій мові: першого дня Є. Е. Кардинал Сембратович, другого дня Др. Шараневич, а третього о. Сарницький.

Є. Е. кардинал Сембратович в промові своїй зазначив вагу унії церкви рускої з Римом — але рівночасно підніє і вагу задержання обряду: ріжність обрядів підносить славу церкви католицької, а противно хто покидає свій обряд, сей прикладає руки до ослаблення віри і задає болючу рану народови рускому. Тому, хто хоче, щоби спокій Божий був в краю, сей чи Русин чи Поляк буде старанно берегти унію і обряд східний.

Промови проф. Шараневича і о. Сарницького були історичного змісту. Проф. Шараневич представив стан духовенства руского перед унією — а о. Сарницький в головних рисах перейшов історію і генезу унії.

Інші промови на сих засіданнях були: проф. Мілевського „Про питанє соціальне“, проф. Тарновського „Наші суспільні задачі і хибі“, о. Хотковського „О родині християнській“, п. Хлаповського „Про единок“.

Крім сих засідань загальних вели ся два дні (щоденно 5—6 годин) також наради в 6 секциях, о стільки інтересні, що над кожним відчитом була відкрита розправа, — а вела ся, признатись треба, дуже оживлено.

Тем і питань вельми важних і інтересних розведено дуже багато — щоби подрібно згадати про все, не вистарчили-б тісні рами нашого тижневника: тож обмежимо ся до відчитів виголошених Русинами (по руски).

В секції житя католицького виголосив відчит проф. П. Стебельський: „Про опіку над дітьми занедбаними і нелітними переступниками“; в секції економічно-промисловій о. Пакіж: „О торгівлі предметами релігійними“; в секції рільничій п. Н. Вахнянин „В справі еміграції“; в секції науковій др. Кирило Студинський „Характеристика і генеза твору полемічного Іпатія Потія п. з. Унія“ і „В справі дослідів над історією унії церковної“ а на останку в секції прасовій о. І. Волосянський „В справі руских часописей і видавництва для люду“.

В вельми-старанно обробленім рефераті доторкнув ся п. Вахнянин дуже важної справи, пекучої рани нашого люду — справи еміграції. Він виказав, що причини сеї еміграції — се безвідрадне положенє нашого селянства, перелюдненє, надмірне роздрібненє ґрунтів, нераціональна господарка рільна, упадок годівлі товару задля недостачі пасовищ, лихва, тягарі державні, краєві, повітові, громадскі і інші, як також агітація несумлінних агентів — так, то еміграція є злом конечним.

Бесідник поставив резолюції, які віче і приняло:

- 1) щоби власти краєві строго слідили за несовістними агентами;
- 2) щоби закони управильнили відносини правні що до еміграції за помочю закона еміграційного;
- 3) щоби власти розглянули опіку правну над емігрантами так в часї еміграції як і на нових оселях;
- 4) щоби сойм краєвий і рада державна систематично змагали до поступенного усуненя всіх згаданих хиб, яко жерел сумного положеня економічного нашого стану селянського, а дальше — Віче звиває при тім всіх добре мислячих людий до несеня помочи селянству в спосіб відповідний місцевим відносинам.

Велике заінтересоване збудив відчит Дра Кирила Студинського, котрого змісту не подаємо, позаяк небавом появить ся печатно; другою частию єго відчиту був реферат полученый з практичними внесеннями: 1) щоби комітет звернув увагу на збиранє материялів до історії унії; 2) щоби постарав ся в відповідний спосіб о виданє праці про Потія. В дискусії забирали голос проф. Дембінський, проф. Моравський, радник двору Твардовський (по руски), проф. Антоневиц і п. Вахиянин. Всі вони одобрили виводи прелегента і признали вагу єго резолюцій, які віче без зміни порішило, а присутні на засіданю члени академії наук обіцяли справу горячо поперти.

Однак найгорячіша дискусія вивязала ся над рефератом о Волосяньського.

О. Волосяньський перечислив часописи і видавництва для люду а до сеї категорії втягнув: 1) Дѣло, 2) Галичанинъ, 3) Посланикъ, 4) Буковина, 5) Народна Часопись, 6) Батькѡвщина, 7) Читальня „Просьвіти“, 8) Наука, 9) Русская Рада, 10) Бесѣда, 11) Русское Слово, 12) Просьвѣщеніе, 13) Громадский Голос, 14) Громада, 15) виданя тов. Просьвіта, 16) Изданія общества им. Качковского, 17) Місійні книжочки о. Джулиньського, 18) Бібліотека Поповича, 19) Бібліотека Насальського.

Сі виданя поділив референт на 3 групи і напрямі в справах віри: 1) народної, 2) т. зв. старої і 3) радикальної партії і зазначив, що лише о. Джулиньський (в Посланику і місійних книжочках) і Насальський суть виразними і явними речниками католицких чувств і змагань до тверезости, оцщадности і т. д. Виданя „Просьвіти“ назвав вправді „найсоліднішими“, однак вимагав, щоби редактори були не лише в теорії але і в практиці католиками, що у видавництвах повинна рішуча зміна наступити в дуєї католицкім. Обговорюючи видавництва т. зв. старої партії (се термін референта) вихвалив він давнійшу Науку о. Наумовича, зазначив, що Общество Качковского, має заслуги на полі просьвітнім, однак видавництва сеї партії мають тенденції незгідні з основами католицкими. Тим то сі виданя як і радикальні, на погляд референта, як найгірші з морального взгляду, треба поборювати, а видавництва народної партії рішучо поправити. Без докору і з великими похвалами вийшли лише виданя о. Джулиньського і Насальського. Найбільше вигляду до поправи признав референт виданям народної партії і вимагав, щоби ся партія приняла до своєї програми основи католицкі. Двигаймо парід наперед морально, а потім материяльно, будьмо перше католиками а потім Русинами“, сказав референт і домагав ся виданя катальога видавництв, які можна поручити рускому народови до читаня.

Дальше домагав ся референт заложеня нового дневника політичного видаваного в католицкім дуєї, бо вже раз треба рішити ся при тих

ріжнородних змаганнях треба на divide. Крім того промовляв за заснова-
нем просьвітнього товариства ім. св. Йосафата і за закладами католицких
читалень.

(Конець буде).

Огляд політичний.

Австрійсько-угорська монархія. Пересправи що до австрійсько-угор-
ської угоди розпічнуть ся знов у Відни. По скінченю сих пересправ має
міністер президент удати ся на двір цїсарський до Ішль з кінцем липня
або початком серпня і там має бути уложений речинець розвязання соймів
краєвих, котрим мандат упливає, а відтак будуть розписані вибори до
тих соймів.

Цїсар наш буде з кінцем серпня гостити царя російського в Шен-
бруні. Гостина триватиме кілька днів. Відтак у вересні відвідає цїсар
короля Румунії. Гостина ся неперечно зміцнить виразні відносини між
Австро-Угорщиною а Румунією.

Надії Італійців в Трентіно на розвязку автономічного питання змар-
ніли, а орґан ліберальних народовців трентівських взиває своїх прихиль-
ників до витревалости на становищі абстиненційнім.

Німецькі ліберали заходять ся живо коло витвореня німецького по-
ступового сторонництва. Вже й в Тиролю мав відбити ся відгомін сих
заходів. Однак недалеко будуччина покаже, на скільки се сторонництво
буде поступове. Всі змагання їх ідуть до того, що Німцям належить
ся відповідно їх цивілізаційному розвиткови перше місце в дер-
жаві, а дальший розвиток славянських народностей повинен бути на їх
думку здержаний. Все те давні гегемоністичні забаги.

Заграниця. Увагу Європи звернув на себе вислід виборів до пар-
ляменту бельгійського, позаяк се має значіне для всіх держав евро-
пейских, що розвивають свою систему виборчу. Давнійший парламент мав
104 клерикалів, 33 соціялістів, 29 радикалів і лібералів. Нинішній має
111 клерикалів, 29 соціялістів і 12 радикалів та лібералів. Так отже
по заведеню загального права голосованя клерикали здобули 7 мандатів,
соціялісти втратили 4, а ліберали й радикали 3. Клерикальна більшість
має отже 70 голосів. Тепер стже радикальні проводирі домагають ся
права для меншостей, заведеня пропорціонального заступництва, за яким
свого часу встоювало умірковане міністерство Бернерта і наслідком опору
клерикалів упало.

Італія перебула кризу міністерску. Позаяк рада міністрів рішила
відрочити проєкт реформи військової, подав ся Рікоті, міністер війни до
димісії, а відтак Рудіні предложив королеви димісії цілого кабінету.
Король поручив Рудіньому реконструкцію кабінету. По кількадевних
пересправах полагоджено кризу. В склад нового кабінету входять: Ві-
сконті-Веноста яко міністер справ заграничних, Люцяті скарбу, Пелю

війни, Фіналі робіт публичних, Піветі почт. Інші міністри лишають ся. Целю предложив спосіб покрити видатків війскових.

На Креті мало уконституовати ся народне зібранє в Канеї. Християнські посли мають свої домагання подати губернаторови Георгію Беровичеви, а відтак вийти і вижидати відповіді Порти. Після вістий атенських часописий сі домагання не тільки далекосяглі, але й переведене їх має бути запоручене європейськими державами. Який буде дальший хід критийської справи, не знати. Всеж таки вже се відрадо, що уми Кридійців троха успокоїли ся і повстанці показують волю прийати певні уступки і зложити зброю. Найбільше причинив ся до сего звороту своїм впливом австрійско-угорський посол і тим способом визволив Порту з тяжкого клопоту.

Міністерство Меліи потерпіло значну невдачу в справі податку рентового, однак в суботній сесії віднесло дві значні побіди при виєсеню наглім о політичну амнестию і при справі відроченя інтерпеляції що до Мадагаскару. Більшість відклонила всі перепони, які насували ся міністерству і таким способом міг парламент французький відрочити сесию до осени. Підчас тримісячного перестанку буде міністерство мати доволі часу і нагоди приладити ся до бурливої осінньої сесії. Умірковані органи републиканські звивають міністерство, щоби тимчасом приладило иншу фінансову і торговельну програму. Нещасна підмога соціалістичного посла Жоре подана міністерству, повинна для сего останнього стати наукою, що всяке пособлюванє певної класи коштом має підмагає соціалізм. Рента єсть угольним каменем будівлі, а розклад єго довівби до заваленя цілого дому.

За впливом гр. Голуховского відновили ся взаємини між Румунією а Грецією.

В Болгарії займають ся вельми дразливою справою дозволу на поворот офіцерів до армії, що емігрували свого часу до Росії, на що Росія назирає. Болгарське військо сему противне, позаяк тим способом Росія мала би рішучий вплив на військо болгарське, а се було би небезпечно і для династії болгарської і для держави.

В Парижі літерат Франсоа стрілив двічі до президента републики Фора з револьверу, однак не вцілив. При тім роздав ся оклик: „най живє анархія“. Злочинця арештовано.

З М І С Т:

I. Зміна системи (к. б.) — II. Віче католицьке у Львові (к. б.). — III. Огляд політичний. — IV. Мазепа. — V. Калевала

Видає і за редакцію одвічає: **Антін Березинський.**

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка під зарядом К. Беднарського.